

**Nederlandstalige samenvatting doctoraatsonderzoek Annelore Van der Eecken  
'Towards a better understanding of the role of parents in the leisure activities of young people: A study of educational goals and parenting practices'**

Promotor:	Prof. dr. Lieve Bradt
Co-promotor:	Prof. dr. Bram Spruyt
Begeleidingscommissie:	Prof. dr. Ilse Derluyn dr. Filip Coussée dr. Jessy Siongers
Examencommissie:	Prof. dr. Micha De Winter Prof. dr. Maria Bouverne-De Bie Prof. dr. Michel Vandebroeck Prof. dr. Griet Roets
Vragen of opmerkingen?	annelore.vandereecken@ugent.be

## **1. Probleemstelling en onderzoeksvragen**

Zowel nationaal als internationaal onderzoek toont aan dat de vrijetijdsbesteding van jongeren varieert naargelang hun sociale achtergrond. Jongeren uit de arbeidersklasse zijn vaak ondervertegenwoordigd in georganiseerde vrijetijdscontexten zoals de jeugdbeweging, sportclub en culturele verenigingen (Andersen & Bakken, 2018; Bouffard, Wimer, Caronongam, Little, Dearing & Simpkins, 2006; Bradt, Van de Walle, Van der Eecken, Moerkerke & Loeys, 2015; Elchardus & Herbots, 2010; Van de Walle, Cardoen & Bradt, 2013; Van der Eecken, Kemper, Derluyn & Bradt, 2015; Vanhoutte, 2007). Non-participatie aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten wordt geïmplementeerd door beleidsmakers, daar aangenomen wordt dat georganiseerde vrijetijdsdeelname jongeren tal van vaardigheden, waarden en normen bijbrengt en dit onder andere hun intrede op de arbeidsmarkt en hun integratie in de samenleving ten goede komt (Council of the European Union, 2013; European Commission, 2015; Gatz, 2014; Muyters, 2014). Bovendien is er de vrees dat non-participanten hun vrije tijd zouden opvullen met bepaalde ongewenste ongeorganiseerde vrijetijdsactiviteiten, zoals rondhangen met vrienden en gamen, waarvan aangenomen wordt dat zij bijdragen tot de ontwikkeling van probleemgedrag zoals alcoholmisbruik, vandalisme en spijbelen (Coussée, 2006; European Parliament, 2008; Government UK, 2013; Hasinoff, 2012; Livingstone, 2002).

De voorbije jaren gaan zowel beleidsmakers als onderzoekers op zoek naar manieren om de georganiseerde vrijetijdsparticipatie van jongeren – en dan vooral jongeren uit sociale groepen die vaak ondervertegenwoordigd zijn in bepaalde types van georganiseerde vrijetijdsactiviteiten – te verhogen

(zie bv. Council of the European Union, 2013; Coussée, 2006; Coussée, Roets & Bouverne-De Bie, 2009; Gatz, 2014). In die zoektocht gaat er in toenemende mate aandacht uit naar ouders. Zich baserend op onderzoek dat aantoonde dat ouders een belangrijke rol spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen (bv. Anderson, Funk, Elliott & Hull Smith, 2003; Haycock & Smith, 2014; Siongers & Smits, 2014) benaderen beleidsmakers en onderzoekers ouders als 'leisure managers', 'providers' en 'facilitators' wiens rol het is ervoor te zorgen dat jongeren hun vrije tijd op een verantwoorde manier doorbrengen, dat is, in georganiseerde vrijetijdsactiviteiten (zie bv. Agency for Socio-Cultural Work for Youth and Adults – Division for Youth, 2010; Côté, Strachan & Fraser-Thomas, 2008; Council of Europe, 2003; Education Scotland, 2018; Fawcett, Garton & Dandy, 2009; Fletcher, Elder & Mekos, 2000; Osgood, Anderson & Shaffer, 2005; Shaw, 2008, 2010; Trussel & Shaw, 2012; Zeijl, 2001). Onderzoek toont aan dat er socio-economische verschillen zijn in de rol die ouders spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Ouders uit de arbeidersklasse zouden hun kinderen meer vrijheid geven in hun vrijetijdskeuzes en georganiseerde vrijetijdsdeelname minder sterk benadrukken (Lareau, 2002, 2003; Vincent & Ball, 2007). Omdat aangenomen wordt dat de non-participatie van jongeren tenminste deels het gevolg is van de houding van hun ouders, pleiten zowel beleidsmakers als onderzoekers voor het opzetten van interventies die erop gericht zijn om ouders te informeren over, en overtuigen van, het belang van georganiseerde vrijetijdsparticipatie (e.g. Benichou et al., 2011; Caminada, 2013; Council of Europe, 2003; Dunne, Ulicna, Murphy & Golubeva, 2014; European Union, 2008; Garcia, 2013; Geudens, Costanzo, Hofmann, Amorim & Pavlovova, 2013; Hoogendoorn & De Hollander, 2016; Kelly, Matthews & Foster, 2012; Knight, 2017; Lauver & Little, 2005; Operationele werkgroep Sport en Interculturaliteit, 2014). Het idee is dat door dergelijke interventies ouders van non-participanten (wat in de praktijk neerkomt op arbeidersklasse ouders) gestimuleerd zullen worden om een actievere rol te spelen, wat de deelname van hun kinderen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten zal verhogen.

Ondanks de toenemende nadruk op de rol van ouders is er een gebrek aan onderzoek dat aandacht besteedt aan de rol van ouders in een brede reeks van vrijetijdsactiviteiten en in het bijzonder aan hoe ouders kijken naar de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen (Fawcett et al., 2009; Fredricks, Alfeld-Liro, Hrudá, Eccles, Patrick & Ryan, 2002; Harrington, 2015; Shannon, 2006; Zeijl, Te Poel, Du Bois-Reymond, Ravesloot & Meulman, 2000). Er zijn verschillende lacunes in de literatuur. Een *eerste lacune* is dat bestaand onderzoek zich voornamelijk richt op de rol van ouders in de georganiseerde vrijetijdsbesteding van hun kinderen (bv. Anderson et al., 2003; Anderssen & Wold, 1992; Bandura, Geckova, Sigmundova, Sigmund, Van Dijk & Reijneveld, 2017; Fawcett et al., 2009; Fletcher et al., 2000; Haycock & Smith, 2014; Prochaska, Rodgers & Sallis, 2002). Om een vollediger beeld te krijgen van de rol die ouders spelen in de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen is het belangrijk om verder onderzoek te doen naar de rol van ouders in zowel de georganiseerde als ongeorganiseerde vrijetijdsdeelname van jongeren. Een *tweede lacune* is dat er relatief weinig onderzoek is naar de perspectieven van ouders. De bestaande studies naar de doelen die ouders toekennen aan de vrijetijdsbesteding van hun kinderen focussen voornamelijk op specifieke vormen van vrije tijd zoals gezinsactiviteiten (Harrington, 2015; Shaw & Dawson, 2001), activiteiten tijdens de zomerperiode (Chin & Phillips, 2004), sport (Wright, Brown, Rossi & Zilm, 1999) en georganiseerde activiteiten (Bennett, Lutz & Jayaram, 2012; Garcia, 2013; Lareau, 2002, 2003; Wu & Van Egeren, 2010). Met andere

woorden, bestaand onderzoek biedt slechts een gefragmenteerd inzicht in de perspectieven van ouders op de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. Verder onderzoek met een bredere focus is dus nodig (Shannon, 2006). Hoe kijken ouders naar een brede reeks van vrijetijdsactiviteiten? Welke opvoedingsdoelen kennen zij toe aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen? Dergelijk onderzoek is cruciaal omdat het een illusie is te denken dat een ondersteunend vrijetijdsbeleid opgezet kan worden zonder rekening te houden met de opvoedingsdoelen die ouders nastreven via de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Een *derde lacune* is gerelateerd aan de (impliciete) veronderstelling dat bepaalde ouders (d.i. vooral ouders uit de arbeidersklasse) zich niet altijd bewust zijn van het educatieve belang van georganiseerde vrijetijdsdeelname. Niettegenstaande dat socio-economische verschillen in de rol van ouders goed gedocumenteerd zijn (Lareau, 2002, 2003; Van der Eecken, Derluyn & Bradt, 2015; Vincent & Ball, 2007; Zeijl, 2001) weten we eigenlijk nog onvoldoende over de wijze waarop deze verschillen precies tot stand komen. Is het inderdaad zo dat ouders uit de arbeidersklasse andere opvoedingsdoelen nastreven dan ouders uit de middenklasse? Met andere woorden, dragen de doelen die ouders nastreven bij tot het beter begrijpen van socio-economische verschillen in de rol van ouders, en bijgevolg in de vrijetijdsbesteding van jongeren? Of spelen er andere mechanismen? In navolging van de toolkit theorie (zie sectie 3.3, §3) kunnen we bijvoorbeeld de vraag stellen of de hulpbronnen/tools die ouders ter beschikking hebben, en op basis waarvan zij bepaalde ouderpraktijken construeren, ons ook helpen begrijpen waarom midden- en arbeidersklasse ouders verschillen in de rol die zij spelen in de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen (Lizardo & Strand, 2010; Swidler, 1986; Vaisey, 2010).

Rekening houdend met deze lacunes in de literatuur was het doel van dit onderzoeksproject meer inzicht te krijgen in de rol die ouders spelen in de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. De volgende onderzoeksvragen stonden centraal in onze studie:

1. Wat is de betekenis van het onderscheid tussen georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsactiviteiten in vrijetijdsonderzoek? (studie 1 – systematische literatuurreview)
2. Welke rol spelen ouders in de georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen? (studie 2 – kwantitatieve studie)
3. Welke opvoedingsdoelen kennen ouders toe aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen (studie 3 – kwalitatieve studie)
4. Hoe kunnen we socio-economische verschillen in de rol van ouders, en bijgevolg in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen, begrijpen?
  - 4.1. Zijn er socio-economische verschillen in de opvoedingsdoelen die ouders nastreven via de vrijetijdsbesteding van hun kinderen? (studie 3 – kwalitatieve studie)
  - 4.2. Zijn er socio-economische verschillen in de praktijken die ouders gebruiken om vorm te geven aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen? (studie 3 – kwalitatieve studie)

In wat volgt bespreken we eerst onze methodologie. Vervolgens gaan we over naar de bevindingen en we sluiten af met de implicaties van ons onderzoek voor praktijk en beleid. Doorheen deze samenvatting zullen we vaak verwijzen naar de termen 'jeugdwerk' en 'jeugdwerkers'. We gebruiken deze begrippen als paraplu termen voor (de vrijwilligers of professionelen in) een diversiteit van vrijetijdspraktijken met

jongeren zoals de jeugdbeweging, de sportclub en de muziekschool. 'Jeugdwerkpraktijk' en 'vrijtijdspraktijk' worden door elkaar gebruikt.

## **2. Methodologie**

Om onze onderzoeksvragen te beantwoorden hebben we drie studies uitgevoerd. Een eerste studie was een systematische literatuurstudie met het oog op het verkrijgen van meer inzicht in ons centraal onderzoeksonderwerp, namelijk de georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsbesteding van jongeren. Aan de hand van 55 wetenschappelijke artikels werd de betekenis onderzocht van het historisch gegroeide normatieve onderscheid tussen georganiseerde en ongeorganiseerde vrije tijd en de implicaties ervan voor jongeren. De artikels werden thematisch geanalyseerd via de volgende vragen: (1) wat is het onderzoeksonderwerp (georganiseerde en/of ongeorganiseerde vrije tijd), (2) hoe wordt het gedefinieerd en (3) waarom werd het bestudeerd (wat is de onderliggende rationale van het onderscheid tussen georganiseerde en ongeorganiseerde vrije tijd)?

In een tweede kwantitatieve studie gingen we in op de rol van ouders in de georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Daartoe maakten we gebruik van de JOP-schoolmonitor 2013, waarbij 2,087 12-18-jarige leerlingen en hun ouders bevestigd werden. De leerlingen werden bevestigd op school. Zij kregen een ouderbevestiging en een brief waarin het doel en het opzet van het onderzoek beschreven werden mee naar huis. Aan de hand van multilevel regressieanalyses gingen we eerst na of er sociale variatie was in de rol die ouders spelen (aanmoediging en autonomie-geven) in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Vervolgens onderzochten we hoe ouderlijke aanmoediging en autonomie-geven geassocieerd waren met de georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsactiviteiten van jongeren. Daarbij brachten we de eigen vrijetijdsactiviteiten van de ouders in rekening.

De derde studie was een kwalitatief explorerende casestudie. Er werden 32 interviews uitgevoerd met ouders van 12-18-jarige jongeren. De interviews gingen in op de doelen die ouders toekennen aan, en de rol die zij spelen in, de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Omdat we meer inzicht wilden krijgen in socio-economische verschillen in de rol van ouders werden zowel midden- als arbeidersklasse ouders geïnterviewd. Ouders werden gezocht in Ninove, enerzijds omdat Ninove een typische Vlaamse centrumgemeente is, anderzijds omdat Ninove de woonomgeving is van de onderzoeker (en zij dus al heel wat voorkennis had over plaatselijke vrijetijds mogelijkheden, ontmoetingsplaatsen, het jeugd beleid, enz.). Om midden- en arbeidersklasse ouders te rekruteren werden twee middenklasse en twee arbeidersklasse wijken in Ninove geselecteerd. De meeste participanten werden aangesproken op straat. Enkel werden ook gerekruteerd via een sneeuwbalprocedure, een advertentie in de lokale facebookgroep en via de lokale buurtwerkingen. De meeste interviews gingen door bij de ouders thuis. De interviews werden opgenomen en letterlijk uitgetypt en de transcripten werden geanalyseerd aan de hand van een thematische inhoudsanalyse (Hsieh & Shannon, 2005). In eerste instantie analyseerden we de doelen die ouders toewezen aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. Een theoriegeleide analyse was daartoe aangewezen omdat we geïnspireerd werden door het werk van Biesta (2010, 2013, 2015) dat stelt dat opvoeding op zijn minst drie doeldomeinen heeft: kwalificering, socialisering en

subjectivering (zie sectie 3.1, §3) (Hsieh & Shannon, 2005). In de interviews gingen we dan na of de ouders verwezen naar doelen die beschouwd kunnen worden als voorbeelden van kwalificering, socialisering en subjectivering. We lieten echter ook ruimte voor het construeren van nieuwe thema's, gebaseerd op de unieke perspectieven van de ouders (Kohlbacher, 2006). In de analyse gingen we verschillen tussen midden- en arbeidersklasse ouders na. Omdat we merkten dat midden- en arbeidersklasse ouders het eens waren over de grote doelen die zij nastreefden via de vrijetijdsbesteding van hun kinderen (en de doelen dus niet bijdragen tot het beter begrijpen van socio-economische verschillen in de rol van ouders) zijn we in tweede instantie gaan kijken naar de praktijken die midden- en arbeidersklasse ouders gebruiken om vorm te geven aan de vrijetijdsbesteding van hun kinderen en hoe deze praktijken tot stand kwamen. Daarbij werden we geïnspireerd door de toolkit theorie (zie sectie 3.3, §3) (Lamont & Small, 2008; Lizardo & Strand, 2010; Swidler, 1986; Vaisey, 2010). Omdat we op basis van de toolkittheorie het initiële coderingssysteem construeerden, gebeurde de analyse van socio-economische verschillen in ouderpraktijken deductief (Hsieh & Shannon, 2005). Hoewel het een theoriegeleide benadering betrof was er opnieuw openheid voor nieuwe inzichten (Kohlbacher, 2006).

### **3. Bevindingen**

We vatten de centrale bevindingen van dit proefschrift samen door middel van drie thema's: (1) de institutionele, individuele en instrumentele benadering van de vrijetijdsbesteding van jongeren, (2) het geven van een brede opvoeding via een diversiteit van vrijetijdsactiviteiten en (3) socio-economische verschillen in de rol van ouders.

#### **3.1. De institutionele, individuele en instrumentele benadering van de vrijetijdsbesteding van jongeren**

De systematische literatuurstudie toonde aan dat het onderscheid georganiseerde-ongeorganiseerde vrije tijd verwijst naar een dominant *Angelsaksische* individuele, institutionele en instrumentele benadering van de vrije tijd van jongeren waarbij onderzoekers en beleidsmakers deelname aan institutionele (d.w.z. georganiseerde en geplande) vrijetijdsactiviteiten naar voren schuiven als dé ideale vrijetijdsbesteding omdat het jongeren – en dan vooral kwetsbare jongeren – vaardigheden, waarden en normen zou bijbrengen die hun latere arbeidsmarktintrede en hun integratie in de samenleving ten goede zouden komen. Vrije tijd wordt daarbij gezien als een manier om problemen in de samenleving aan te pakken (bv. jeugdwerkloosheid en sociale uitsluiting). Vanuit een dergelijk perspectief zijn beleidsmakers dan geneigd om vrijetijdsorganisaties instrumenteel te benaderen: in ruil voor subsidiëring moeten vrijetijdsorganisaties bepaalde resultaten bereiken. Zo observeerden Coussée en Jeffs (2011) dat jeugdwerkers in het Verenigd Koninkrijk betaald worden per jongere die zij helpen aan een job of stagecontract. Omdat jeugdwerkers de positieve impact die zij hebben op jongeren moeten aantonen leggen zij meer nadruk op functionele vaardigheden, attitudes en competenties (meetbare effecten), ten koste van andere noden van jongeren.

We formuleerden een theoretische kritiek op deze dominant Angelsaksische institutionele, individuele en instrumentele benadering van de vrije tijd. De focus op het kwalificeren en socialiseren van jongeren via georganiseerde vrijetijdsactiviteiten komt immers niet altijd ten goede aan kwetsbare jongeren. Verschillende auteurs hebben opgemerkt dat kwetsbare jongeren eerder de voorkeur geven aan meer informele en spontane vrijetijdsactiviteiten omdat die geen regelmatige en tijdige aanwezigheid vereisen (Coussée, et al., 2009; Haudenhuyse, Theeboom & Coalter, 2012). Bovendien houdt de sterk individuele nadruk op het kwalificeren en socialiseren van jongeren met het oog op de toekomst niet altijd rekening met hun moeilijker levensomstandigheden die vereisen dat jongeren in hun context gezien worden en dat er een focus is op het hier en nu (Coussée et al., 2009; Haudenhuyse, Theeboom & Nols, 2012; Tiffany, 2008). In dat verband merken Van de Walle, Coussée en Bouverne-De Bie (2011) op dat de meeste studies naar de kwalificerende en socialiserende uitkomsten van georganiseerde vrijetijdsparticipatie gefocust hebben op een groep van (middenklasse) participanten en we niet weten of kwetsbare jongeren door deelname aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten gelijkaardige positieve effecten zouden ondervinden. Verder stelt Williamson (2009) dat het opleggen van resultaatsverbintenissen ertoe kan leiden dat jeugdwerkers geneigd zijn om te werken met de meest aangepaste jongeren omdat zij de kansen verhogen dat de gewenste resultaten bereikt zullen worden. Dat alles leidt tot een belangrijk mattheuseffect: beleidsmaatregelen en investeringen komen vooral ten goede aan middenklasse jongeren (Coussée et al., 2009). Gegeven deze vaststellingen pleiten wij voor een alternatieve benadering van de vrijetijdsbesteding van jongeren. Daarbij werden wij geïnspireerd door het werk van Gert Biesta (2010, 2013, 2015).

Opvoeding in democratische samenlevingen gaat volgens Biesta (2010, 2013, 2015) altijd over een evenwicht tussen drie doeldomeinen: 'kwalificering', 'socialisering' en 'subjectivering'. Kwalificering verwijst naar jongeren verrijken met de kennis, vaardigheden en houdingen die zij nodig zullen hebben in bepaalde situaties zoals een job of in het dagelijkse leven (bv. levensvaardigheden). Socialisering gaat over het deel worden van bepaalde sociale, culturele en politieke groepen door hun waarden, normen en tradities over te nemen. Subjectivering verwijst ten slotte naar een eigen positie innemen, durven dwars denken (Biesta, 2010, 2013, 2015). Biesta heeft het over 'ruimte voor subjectivering' omdat opvoeders ruimte kunnen creëren voor de subjectificatieprocessen van jongeren door hen uit te nodigen om hun eigen ideeën en standpunten over bepaalde zaken te onderzoeken. Subjectivering is echter geen uitkomst die geproduceerd kan worden maar iets waar jongeren zelf mee aan de slag moeten gaan. Biesta stelt dat de drie doeldomeinen even belangrijk zijn daar democratische opvoeding niet enkel bezig kan zijn met jongeren vaardigheden en waarden en normen bijbrengen en hen zo aanpassen aan de bestaande orde (kwalificering en socialisering) maar jongeren ook de ruimte moet geven om deze orde kritisch te benaderen en te onderbreken (subjectivering). We argumenteerden dat als de vrijetijdspraktijk enkel aandacht schenkt aan kwalificering en socialisering, (vooral kwetsbare) jongeren het kunnen aanvoelen als een praktijk die niet aansluit bij hun eigen ideeën, perspectieven en levenssituatie. Dergelijke praktijken kunnen dan ook bijdragen aan de verdere uitsluiting en marginalisering van vooral kwetsbare jongeren. Aandacht schenken aan subjectivering – met andere woorden, ruimte laten voor jongeren om betekenis te geven aan de zaken rondom hen – kan dergelijke uitsluitingsprocessen tegengaan. Ruimte voor subjectivering vereist echter dat we onze aandacht niet

vestigen op de uitkomsten van vrijetijdsparticipatie en de beste manier om die uitkomsten te bereiken maar dat we vertrekken vanuit de ervaringen en leefwereld van de jongeren zelf (Coussée, 2006, 2009).

### **3.2. Het geven van een brede opvoeding via een diversiteit van vrijetijdsactiviteiten**

Een opvallende bevinding in onze kwantitatieve studie was dat aanmoediging van ouders niet enkel positief gerelateerd was aan de georganiseerde vrijetijdsdeelname van jongeren maar ook aan hun ongeorganiseerde vrijetijdsdeelname. Dat suggereert dat althans vanuit het perspectief van ouders beide types van vrije tijd elkaar niet hoeven uit te sluiten: ouders lijken zowel georganiseerde als ongeorganiseerde vrijetijdsparticipatie belangrijk te vinden. Met andere woorden, vanuit het perspectief van ouders is het normatieve onderscheid tussen georganiseerde en ongeorganiseerde vrije tijd (zoals dat vaak wordt gemaakt in onderzoek en beleid) niet echt zinvol.

In de kwalitatieve studie onderzochten we hoe ouders kijken naar, en welke rol zij spelen in, de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. Omwille van de theoretische kritiek op het onderscheid georganiseerde-ongeorganiseerde vrije tijd en de empirische bevinding dat ouderlijke aanmoediging geassocieerd was met georganiseerde én ongeorganiseerde vrijetijdsdeelname, kozen we er in dit kwalitatief onderzoeksluik voor om niet langer te vertrekken van het onderscheid georganiseerde-ongeorganiseerde vrije tijd maar van de definities van vrije tijd van ouders zelf. Aan ouders werd dus gevraagd om te omschrijven wat vrije tijd voor hen betekent en deze omschrijvingen vormden het vertrekpunt van de kwalitatieve studie. Ouders omschreven de vrije tijd van hun kinderen als zelfgekozen activiteiten die geen verplicht karakter hebben, bij hun kinderen passen, als leuk ervaren worden, hen ontspannen, bijdragen aan hun ontwikkeling en/of nuttig zijn (voor later). Niettegenstaande sommige eigenschappen tegenstrijdig lijken – een voorbeeld is dat vrijetijdsactiviteiten enerzijds belangrijk zijn om te ontspannen, om te ontstressen (niets doen) én anderzijds om hen iets bij te leren – verwijzen deze in feite naar de diverse educatieve doelen die ouders toekenden aan de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. De resultaten toonden immers aan dat ouders hun kinderen een brede vorming trachten te geven via de vrije tijd: zij benadrukten niet enkel (levens)vaardigheden en waarden en normen verwerven (voor later) maar ook het behoren tot een vriendengroep, het vinden van rust en ontspanning en onafhankelijk denken, dat wil zeggen, je niet altijd laten leiden door anderen (zoals vrienden, coachen, leerkrachten, dominante ideeën in de samenleving) maar een eigen mening vormen. Daartoe vonden ouders een diversiteit van activiteiten waardevol: niet enkel georganiseerde activiteiten zoals de scouts en de sportclub maar ook zogenaamde ongeorganiseerde activiteiten zoals informeel optrekken met vrienden.

De kwalificatie-, socialisatie- en subjectificatiefunctie van Biesta (2010, 2013, 2015) zagen we dus ook terug in de interviews met ouders en werden respectievelijk geoperationaliseerd als het aanleren van (levens-)vaardigheden, waarden en normen verwerven en onafhankelijk denken. De interviews toonden met andere woorden dat ouders vrije tijd niet enkel waardeerden om jongeren uit te rusten met de nodige vaardigheden, waarden en normen maar ook om hen de mogelijkheid te geven om een eigen positie in te nemen en te oefenen met het bieden van weerstand tegen (impliciete) verwachtingen en eisen van buitenaf (bv. van vrienden, coachen, leerkrachten, de samenleving). Bijgevolg zagen ouders vrije tijd

niet enkel als een instrument om hun kinderen aan te passen aan hun omgeving (kwalificering en socialisering) maar ook als een middel om vorm te geven aan die omgeving (subjectivering).

Teneinde jongeren die brede opvoeding te geven gebruikten ouders verschillende 'ouderpraktijken' (zie ook sectie 3.3) waaronder aanmoediging aan de zijlijn; problemen oplossen in de organisatie; activiteiten faciliteren (bv. wegvoeren, materiaal aankopen); het voorbeeld stellen; jongeren overtuigen om verder te zetten met een activiteit eenmaal ze ingeschreven zijn; grenzen stellen (bv. over waar, wat, met wie, hoelang); en toestemming geven om bepaalde activiteiten te ondernemen. Een belangrijke bevinding was dat ouderpraktijken niet enkel betrekking hadden op het toeleiden van jongeren naar bepaalde activiteiten (bv. het voorbeeld stellen) maar ook op het tegengaan van drop-out (bv. conflicten oplossen in de vrijetijdssetting). Dit is vernieuwend daar beleidsmakers en onderzoekers tot op heden vooral gefocust hebben op (de rol van ouders in) de toeleiding van jongeren naar bepaalde vrijetijdsactiviteiten, zonder veel aandacht te besteden aan (de rol van ouders in) het behouden van hun vrijetijdsparticipatie. Onze studie toont dus de belangrijke rol van ouders aan, zelfs voor wat oudere kinderen, en weerlegt het populaire idee dat ouders geen substantiële rol meer zouden spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen tijdens de adolescentieperiode (zie Kleiber, 1999; Mannell & Kleiber, 1997).

### **3.3. Socio-economische verschillen in de rol van ouders**

Onze kwantitatieve studie vond, in lijn met voorgaand onderzoek, dat er socio-economische verschillen waren in de rol die ouders spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. We stelden immers vast dat oudergroepen die vaak gezien worden als sociaal kwetsbaar (zoals alleenstaande ouders, ouders met een migratieachtergrond en laagopgeleide ouders) de vrijetijdsdeelname van hun kinderen minder actief aanmoedigen en hun kinderen meer autonomie geven in hun vrijetijdskeuzes.

Aan de hand van de kwalitatieve studie gingen we dan op zoek naar waarom er socio-economische verschillen zijn in de rol van ouders, en bijgevolg in de vrijetijdsbesteding van jongeren. In lijn met voorgaand onderzoek stelden we op basis van de interviews met ouders vooreerst vast dat er belangrijke socio-economische verschillen waren in de feitelijke vrijetijdsbesteding van hun kinderen: het waren vooral de middenklasse jongeren die deelnamen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. Vervolgens hebben we onze aandacht gericht op de doelen die ouders toekennen aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. We vonden dat er geen substantiële socio-economische verschillen waren in de opvoedingsdoelen die ouders nastreven via de vrijetijdsbesteding van hun kinderen: zowel midden- als arbeidersklasse ouders wilden hun kinderen een brede, algemene vorming geven via een diversiteit van vrijetijdsactiviteiten. Omdat er geen grote verschillen gevonden werden in de doelen die ouders vooropstelden, concludeerden we dat de doelen niet substantieel bijdragen tot het beter begrijpen van socio-economische verschillen in de rol van ouders, en bijgevolg in de vrijetijdsbesteding van jongeren. Deze vaststelling roept uiteraard wel de vraag op hoe we socio-economische verschillen in de rol van ouders dan wel kunnen verklaren.



Inspiratie vonden we in het werk van Swidler (1986). Swidler (1986) stelt dat de doelen die mensen nastreven niet bijdragen tot het beter begrijpen van hun gedrag. Swidler was een van de eerste onderzoekers die aangetoond heeft dat mensen gelijkaardige doelen kunnen nastreven maar toch kunnen verschillen in hun manier van handelen. Haar ideeën ontwikkelden zich naar aanleiding van een kritiek op het traditionele idee binnen de cultuursociologie dat arme mensen geen gebruik maken van mogelijkheden om hun situatie te verbeteren (bv. beurzen, kortingen en overheidsinitiatieven) omdat zij fundamenteel andere doelen zouden nastreven. Swidler (1986) stelde echter vast dat middenklasse en arme mensen gelijkaardige doelen wensen te bereiken. Zij concludeerde dat mensen in veranderende structurele omstandigheden doorgaans hun levenswijze behouden omwille van de duurzaamheid van hun *strategies of action*. Haar werk vormde de basis voor de toolkittheorie die cultuur benadert als een 'toolbox' van handelingsstrategieën die mensen doorheen de levensloop construeren op basis van beschikbare hulpbronnen (bv. vaardigheden, kennis, institutionele competenties) en opgedane ervaring (Lizardo & Strand, 2010; Swidler, 1986; Vaisey, 2010). Handelingsstrategieën verwijzen binnen de toolkittheorie niet naar het volgen van een bewust actieplan gericht op het bereiken van vooraf bepaalde doelen maar naar dagdagelijkse manieren van handelen, naar gewoontes, routines. Volgens de toolkit theorie grijpen mensen uit armere bevolkingsgroepen dan niet altijd de mogelijkheden die hen aangeboden worden omdat zij geneigd zijn om vast te houden aan hun routinematige manieren van handelen. Dit laatste is niet zozeer te wijten aan hun cultureel bepaalde doelen maar wel aan de vaststelling dat het construeren van nieuwe handelingsstrategieën een erg veeleisende opdracht is. Het veronderstelt immers dat individuen zich voorzien van nieuwe hulpbronnen (Swidler, 1986). Met andere woorden, de toolkit theorie verschuift de aandacht van de doelen naar de hulpbronnen die individuen ter beschikking hebben en op basis waarvan zij bepaalde handelingsstrategieën opbouwen.

Bijgevolg gingen we op zoek naar waarom en hoe er socio-economische verschillen zijn in de strategieën die ouders gebruiken om vorm te geven aan de vrijetijdsbesteding van hun kinderen waarnaar we verwijzen met de term 'ouderpraktijken'. In navolging van de toolkit theorie definieerden wij ouderpraktijken niet op de gebruikelijke manier als doelgerichte opvoedingspraktijken (Fletcher et al., 2000) maar als routinehandelingen van ouders met betrekking tot de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. We zagen dat er socio-economische verschillen waren in de volgende ouderpraktijken: (1) het voorbeeld stellen; (2) conflicten oplossen in vrijetijdsorganisaties; en (3) vrijetijdsactiviteiten faciliteren. Het voorbeeld stellen verwijst naar het presenteren van bepaalde vrijetijdsactiviteiten aan jongeren door zelf deel te nemen aan bepaalde activiteiten en/of jongeren mee te nemen naar bepaalde activiteiten. De tweede strategie gaat over het tussenkomen in vrijetijdsorganisaties om opduikende problemen of conflicten op te lossen (en op die manier drop-out te voorkomen). Lidgelden betalen, vrijetijdsmaterialen aankopen, jongeren wegvoeren van en naar activiteiten en het wassen van kledij waren een aantal acties die we hebben gegroepeerd onder 'vrijetijdsactiviteiten faciliteren'.

De resultaten toonden dat het faciliteren en ondersteunen van de vrijetijdsactiviteiten van jongeren uitdagend was voor alle ouders. Bijvoorbeeld, alle ouders ervoeren af en toe moeilijkheden met de combinatie tussen werk en gezin; de meeste jongeren kwamen weleens op het punt waarbij ze wilden stoppen met een activiteit (bv. door problemen of conflicten met leiders of medespelers); heel wat ouders worstelden met het geven van meer vrijheid aan hun kinderen naarmate ze ouder werden; bijna

alle jongeren probeerden eerst verschillende activiteiten uit alvorens ze één gevonden hadden die echt bij hen paste. Middenklasse ouders hadden echter meer hulpbronnen, 'tools' om met dergelijke relatief kleine 'problemen' om te gaan: zij hadden flexibele werkuren, financiële middelen, institutionele vaardigheden, kennis en ervaring en daar bovenop konden zij rekenen op een netwerk van familie, vrienden, kennissen en burens die zelf over veel hulpbronnen beschikten (zoals financiële middelen, een auto en flexibele werkregeling) en dus bepaalde 'tekorten' konden compenseren. Dit dubbele opvangnet maakte dat er veel minder kans was dat kleine problemen in middenklasse gezinnen een impact hadden op de opvoedingspraktijken van ouders, en bijgevolg op de vrijetijdsparticipatie van hun kinderen. Ouders uit de arbeidersklasse beschikten echter niet of in veel mindere mate over de hulpbronnen die nodig zijn om moeilijkheden te trotseren waardoor kleine problemen zich vaak opstapelden. Bovendien hadden deze ouders niet alleen een gebrek aan 'individuele tools' maar werden zij ook beperkt door hun onmiddellijke leefomgeving. Hun kinderen hadden meer kans om op te trekken met de 'verkeerde' vrienden die zij tegenkwamen op school en in de buurt. Verder waren ouders uit de arbeidersklasse, in tegenstelling tot ouders uit de middenklasse, doorgaans niet in de mogelijkheid om terug te vallen op een sterk compenserend netwerk (onder andere omdat hun familie niet in de buurt woonde en/of de personen waarop ze konden terugvallen zelf niet beschikten over een auto en/of flexibele werkuren). Dit leidde tot belangrijke verschillen in ouderpraktijken en bijgevolg, in de vrijetijdsdeelname van jongeren. Socio-economische verschillen in de rol van ouders kunnen we dus beter begrijpen door de hulpbronnen van ouders, en de ouderpraktijken die geconstrueerd worden op basis van deze hulpbronnen, te bestuderen, eerder dan onze aandacht te vestigen op de doelen die ouders toekennen aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen.

#### **4. Implicaties voor beleid en praktijk**

We richten onze aandacht nu op de implicaties van onze bevindingen voor beleid en praktijk. Onze studie heeft inzicht gegeven in de perspectieven en opvoedingspraktijken van ouders. De resultaten laten zien dat het belangrijk is dat beleid en praktijk niet vertrekt van extern gedefinieerde standaarden over vrijetijdsbesteding en ouderschap omdat er gezinnen kunnen zijn die zich daarin niet herkennen (Bouverne-De Bie, 2002). Bovendien veronderstellen dergelijke (middenklasse) standaarden dat alle gezinnen dezelfde mogelijkheden hebben om bepaalde 'opvoedingsacties' te ondernemen en/of om deel te nemen aan bepaalde vrijetijdspraktijken. Zoals we doorheen deze studie hebben gezien zijn mogelijkheden echter ongelijk verdeeld naargelang socio-economische achtergrond (zie ook Bouverne-de Bie, 2002; Bouverne-De Bie & Coussée, 2001; Coussée, 2006). Eerder dan te vertrekken van extern gedefinieerde standaarden en normen, moeten we de perspectieven en feitelijke opvoedingspraktijken van ouders erkennen, respecteren en ondersteunen (Bouverne-De Bie, 2002; Vandebroek, 1999, 2009). Alvorens de implicaties te bespreken gaan we eerst kort in op het huidige Vlaamse jeugd(werk)beleid.

We beschreven reeds dat Vlaamse beleidsmakers veel aandacht besteden aan de georganiseerde vrijetijdsparticipatie van jongeren omdat het bijdraagt aan hun vaardigheden, attitudes, waarden en normen en hen op die manier onder andere voorbereidt op het latere werkleven en hun integratie in de

samenleving (bv. Council of the European Union, 2013; European Commission, 2015; Gatz, 2014; Muyters, 2014). Niettegenstaande dat de Vlaamse overheid het algemeen beleidskader uittekent, werd met de decentralisering van het Vlaamse jeugd(werk)beleid in 1993 de verantwoordelijkheid voor het jeugd(werk)beleid overgedragen naar de lokale overheden (Coussée & De Schepper, 2011; Debruyne & Naert, 2012). Het idee was dat het lokale overheidsniveau beter zou kunnen inspelen op lokale noden en zou kunnen toezien op het goed gebruik van de schaarse financiële middelen (Coussée, 2006). Vanuit het geloof in de kracht van het jeugdwerk (bv. het kan vaardigheden en waarden en normen bijbrengen en kleine criminaliteit voorkomen) bleven lokale overheden jeugdwerk sterk (financieel) ondersteunen en focusten zij op de toeleiding van de 'ongeorganiseerde' jongeren naar het jeugdwerk (Coussée, 2006, 2009; Debruyne & Naert, 2012). Hun beperkte financiële middelen werden wel verbonden aan resultaatsverbintenissen, wat de autonomie van jeugdwerkers aantastte. Vanuit het idee dat deelname aan jeugdwerk zeer belangrijk is gaat er vrij spontaan aandacht uit naar ouders (bv. Biesemans, 2011; De Keukeleire, 2011; ODiCe, 2010). Beleidsmakers en jeugdwerkers (in de brede betekenis van de term) verwachten dat ouders de georganiseerde vrijetijdsparticipatie van hun kinderen stimuleren en ondersteunen: zij benaderen hen in toenemende mate als 'leisure managers', 'providers' en 'facilitators'. Pogingen om ouders te overtuigen van het belang van georganiseerde vrijetijdsparticipatie zijn dan weinig verrassend.

Op basis van de perspectieven en ervaringen van ouders pleiten we voor de volgende twee bewegingen in beleid en praktijk die sterk gerelateerd zijn aan elkaar: (1) van een aanbodsgestuurde naar een leefwereldgeoriënteerde benadering van de vrijetijdsbesteding van jongeren en (2) van een verdeelde naar een gedeelde verantwoordelijkheid over de vrijetijdsbesteding van jongeren. Het eerste punt gaat in op de implicaties van onze bevindingen voor het doel en de vorm van de vrijetijdsbesteding van jongeren. Het tweede punt concentreert zich op de gevolgen die we kunnen trekken uit de resultaten van onze studie met betrekking tot (de benadering van) de rol van ouders in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen.

#### **4.1. Van een aanbodsgestuurde naar een leefwereldgeoriënteerde benadering van de vrijetijdsbesteding van jongeren**

Zoals reeds beschreven stelden ouders dat hun kinderen via vrijetijdsdeelname een brede opvoeding moeten krijgen: de ouders benadrukten niet enkel het aanleren van vaardigheden en waarden en normen maar ook onafhankelijk denken, ontspanning en het behoren tot een vriendengroep. Om hun kinderen dergelijke algemene opvoeding te geven onderstreepten ouders het belang van deelname aan zogenaamd ongeorganiseerde activiteiten, naast georganiseerde activiteiten. De ouders vonden het belangrijk dat hun kinderen de ruimte hadden om informeel op te trekken met vrienden, stoom af te laten in de stad na schooltijd, enz. Vooral ouders uit de arbeidersklasse hadden echter moeilijkheden om hun kinderen toestemming te geven om autonome activiteiten te ondernemen (met vrienden) in de publieke ruimte omdat zij vreesden dat zij zouden optrekken met de 'verkeerde' vrienden (bv. leeftijdsgenoten die kleine criminaliteit plegen, roken en drugs gebruiken) die zij ontmoeten in hun onmiddellijke leefomgeving (bv. school, woonbuurt en stadspark). Ouders verkozen daarom dat hun kinderen hun

vrije tijd doorbrachten op plaatsen met sociale controle (d.i. waar er toezicht is van buurtbewoners, andere ouders, kennissen, jeugdwerkers, familieleden, oudere broers en zussen, enz.). Echter, heel wat ouders, en in het bijzonder ouders uit de arbeidersklasse, verwezen naar vrijetijdsplekken waar er geen supervisie was op hun kinderen. Dit was gerelateerd aan de vaststelling dat ouders uit de arbeidersklasse een beperkter sociaal netwerk hadden (bv. hun familie woonde niet in de buurt en/of ze hadden geen contact met buurtbewoners). Het is daarom belangrijk om het 'gat' in de opvoeding aan te pakken, om het in de woorden van Kroneman en De Winter (1999) te zeggen. Deze auteurs stelden op basis van onderzoek naar de ervaringen en perspectieven van jongeren vast dat ouders door hun werk minder tijd konden doorbrengen met hun kinderen en opvoeding daarom in toenemende mate plaatsvond buiten de context van het gezin. De school was zeker betrokken bij de opvoeding van jongeren maar beschouwde dit niet als haar centrale opdracht en de georganiseerde vrijetijdsbesteding was onvoldoende uitgebouwd en/of had een selectief bereik (Kroneman & De Winter, 1999). Bijgevolg concludeerden deze onderzoekers dat er een gat in de opvoeding van jongeren was: momenten waarop jongeren niet konden terugvallen op ondersteunende volwassenen. Met andere woorden, op basis van de perspectieven en ervaringen van ouders stellen we vast dat het gat in de opvoeding van jongeren bijna 20 jaar na de observatie van Kroneman en De Winter (1999) nog steeds niet gedicht is.

Op basis van de ervaringen en perspectieven van ouders pleiten wij voor een heroriëntering van de huidige aanbodsgestuurde benadering van jeugdwerk en jeugdbeleid waarvoor we inspiratie vonden in het werk van Böhnisch en Münchmeier (1990). Deze auteurs verwijzen naar een sociaal ruimtelijke benadering van jeugdwerk en jeugdbeleid. In plaats van jongeren toe te leiden naar het bestaande, extern gedefinieerde aanbod, gaan jeugdwerkers en beleidsmakers binnen een sociaal ruimtelijk perspectief de bewegingen van jongeren volgen en ondersteuning aanbieden op die plaatsen waar jongeren hun vrije tijd doorbrengen (Böhnisch & Münchmeier, 1990; Coussée, 2009; Münchmeier, 1991). Concreet wil dit zeggen dat ondersteuning niet enkel aangeboden wordt in de jeugdbeweging of in de sportclub maar ook op andere (informele) vrijetijdsplekken zoals parken, pleinen of de hoek van de straat (Böhnisch & Münchmeier, 1990; Coussée & Jeffs, 2012; Spatscheck, 2009; Verschelden, Coussée, Van de Walle & Williamson, 2009). Een normatief onderscheid tussen georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsvormen is hier dus niet aan de orde. Belangrijk om op te merken is dat er in Ninove (de context waarin we ouders rekruteerden) reeds inspanningen gedaan zijn om vorm te geven aan een sociaal ruimtelijke benadering van jeugdwerk en jeugdbeleid. Er zijn immers jeugdopbouwwerkers actief die jongeren opzoeken op typische jeugd ontmoetingsplekken. Een interessante bevinding was echter dat geen van de geïnterviewde ouders verwees naar deze jeugdopbouwwerkers. Deze observatie suggereert dat, om het door ouders ervaren gat in de opvoeding van jongeren te dichten, het belangrijk kan zijn dat jeugd(opbouw)werkers expliciet aandacht schenken aan ouders, met name dat zij zichzelf presenteren als belangrijke, ondersteunende partners in de opvoeding van hun kinderen.

Daar ouders hun kinderen een brede opvoeding wensten te geven is het belangrijk dat de vrijetijdspraktijk niet enkel gericht is op het doorgeven van waarden en normen en het aanleren van vaardigheden maar ook op het creëren van ruimte voor onafhankelijk denken, het maken van vrienden en het vinden van ontspanning en rust. Kortom, we stellen een benadering van jeugdwerk (gebruikt als

een paraplubegrip) voor die niet gericht is op de creatie van competente werkkrachten en goed geïntegreerde burgers (met het oog op de toekomst) maar op de ondersteuning van jongeren bij het dagelijks leven (gericht op het hier en nu). Jeugdwerk helpt jongeren om om te gaan met de verschillende verwachtingen die ten aanzien van hen gesteld worden, bijvoorbeeld in de vriendengroep, op school en op de arbeidsmarkt (zie ook Coussée, 2006, 2009; Coussée & Jeffs, 2012; Münchmeier, 1991; Tiffany, 2008). Dit hield voor de ouders ook in dat hun kinderen leren om niet blindelings in te gaan op wat anderen (vrienden, leerkrachten, coachen, de maatschappij) van hen vragen maar dat zij aanspraken ook in vraag stellen, dat zij daar weerstand tegen durven bieden. Het is dus belangrijk dat jeugdwerkers voldoende ruimte en tijd hebben om jongeren uit te nodigen om hun perspectief te onderzoeken, om kritisch na te denken over wat rondom hen gebeurt en wat van hen wordt gevraagd en verwacht en om daarover in dialoog te gaan.

Aangezien ouders die brede opvoeding op verschillende manieren concretiseerden, zullen jeugdwerkers samen met jongeren en hun ouders moeten zoeken naar hoe zij dergelijke opvoeding mogelijk kunnen maken, hoe de vrijetijdspraktijk eruit moet zien en welke waarden, normen, gewoonten en activiteiten erin centraal moeten staan. De interviews toonden immers aan dat sommige jeugdwerkers en ouders in dialoog gingen met elkaar (vaak naar aanleiding van een opduikend conflict of probleem) wat resulteerde in een jeugdwerkpraktijk die rekening hield met de perspectieven, ervaringen en situatie van het gezin (Bouverne-De Bie, 2002; Roose, Coussée & Bradt, 2010; Vandebroeck, 1999, 2009). Zo knoopte één van de geïnterviewde moeders een gesprek aan met de leiders van de jeugdbeweging omdat haar zoon gedwongen werd om alcohol te drinken. Via een onderhandelingsproces werd een nieuwe manier van omgaan met jeugdbewegingstradities gevonden. Uiteraard betekent dit niet dat jeugdwerkers altijd blindelings moeten volgen wat ouders willen maar er kan geluisterd worden naar elkaar, nieuwe perspectieven kunnen ontstaan en de bestaande praktijk kan kritisch bevraagd worden (Vandebroeck, 2009; Vandebroeck, Coussée & Bradt, 2010; Vandebroeck, Coussée, Bradt & Roose, 2011). Hoewel ouders wel in toenemende mate worden benaderd als 'leisure managers', 'providers' en 'facilitators' wordt er doorgaans weinig rekening gehouden met hun perspectieven op de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Op basis van onze studie kunnen we echter stellen dat ouders niet uit de vrijetijdspraktijk geweerd moeten worden, maar dat zij gezien moeten worden als competente partners die heel goed weten wat hun kinderen nodig hebben (Bouverne-De Bie, 2002; Roose, Roets, Van Houte, Vandehole & Reynaert, 2012; Vandebroeck, 1999, 2009). Met andere woorden, het is dus belangrijk dat ouders gezien worden als medevormgevers aan de jeugdwerkpraktijk (zie ook Kesselring, De Winter, Horjus & Van Yperen, 2013; RMO, 2001)

#### **4.2. Van een verdeelde naar een gedeelde verantwoordelijkheid over de vrijetijdsbesteding van jongeren**

De vaststelling dat socio-economische verschillen in de rol van ouders (en bijgevolg in de vrijetijdsbesteding van jongeren) niet zozeer te wijten zijn aan de doelen die ouders toekenden aan de vrijetijdsbesteding van hun kinderen maar mede bepaald worden door de omstandigheden waarin ouders hun kinderen moeten opvoeden toont aan dat initiatieven gericht op (vooral arbeidersklasse)

ouders overtuigen van het belang van vrijetijdsparticipatie een vorm van 'blaming the victim' zijn (zie ook Bouverne-De Bie, 2015; Cantillon & Van Lancker, 2013; Gillies, 2008). De interviews illustreerden dat ouders – en ook ouders uit de arbeidersklasse – de vrijetijdsdeelname van hun kinderen reeds belangrijk vonden. Zoals reeds aangehaald streefden midden- en arbeidersklasse ouders grotendeels dezelfde doelen na via de vrijetijdsdeelname van hun kinderen. Dit maakt dat overtuigen zinloos is.

De interviews met ouders toonden aan dat ouders benaderd worden als 'leisure managers', 'providers' en 'facilitators' in vrijetijdsorganisaties. We zagen hoe vrijetijdsorganisaties van ouders verwachten dat zij steeds bereid zijn om hun kinderen weg te voeren van en naar activiteiten, dat zij hun kinderen informeren over activiteiten die worden georganiseerd voor jongeren, dat zij zelf de eerste stap zetten en toenadering zoeken tot jeugdwerkers in het geval van problemen of conflicten, enz. Zoals reeds aangetoond vraagt (georganiseerde) vrijetijdsparticipatie veel van ouders en niet alle ouders kunnen daaraan voldoen. Doordat de manier van werken eerder afgestemd is op middenklasse gezinnen dragen vrijetijdsorganisaties – onbewust en onbedoeld – bij aan de uitsluiting van bepaalde groepen jongeren/ouders uit hun werking. Illustratief is bijvoorbeeld de vaststelling dat slechts 9 van de 24 zogenaamd 'arbeidersklasse' jongeren op het moment van de kwalitatieve studie participeerden aan een georganiseerde vrijetijdsactiviteit (in tegenstelling tot 22 van de 27 middenklasse jongeren) terwijl maar liefst 19 van de 24 in het (recente) verleden al eens heeft deelgenomen. Dit suggereert dat er zich toch bepaalde processen voordoen in vrijetijdsorganisaties die bijdragen aan de drop-out van specifieke groepen jongeren.

Dergelijke uitsluitingsprocessen zal men niet noodzakelijk kunnen tegengaan door de ongelijkheid in hulpbronnen weg te werken. Zoals reeds beschreven worden opvoedingspraktijken hier opgevat als routinehandelingen. Bijvoorbeeld, het ontvangen van financiële en materiële steun zal er niet noodzakelijk voor zorgen dat ouders hun opvoedingspraktijken wijzigen daar mensen de neiging hebben om terug te vallen op bestaande, goed ingeoeffende manieren van handelen, op 'gewoontes' (Swidler, 1986). Bijgevolg is de vaststelling dat sommige jeugdwerkers verschillende 'strategieën' hadden om hun werking beter te laten aansluiten bij de opvoedingspraktijken en leefomstandigheden van ouders van cruciaal belang. Dit ging vaak om relatief kleine veranderingen zoals busjes inhuren of een carpoolingsysteem opzetten vanuit de werking om ervoor te zorgen dat alle jongeren op de activiteiten geraken, de eerste stap zetten bij problemen en zelf naar de ouders toegaan om te voorkomen dat problemen escaleren en continuïteit verzekeren in de begeleiding zodat ouders niet herhaaldelijk hetzelfde verhaal moeten doen. Daar dergelijke zaken ervoor leken te zorgen dat drop-out voorkomen werd, laat ons onderzoek zien dat dergelijk pedagogisch engagement cruciaal is en hét verschil kan maken.

Gegeven deze vaststellingen is het belangrijk dat jeugdwerkers (in de brede betekenis van de term) stilstaan bij welke impliciete verwachtingen van ouders zij naar voren schuiven en hoe deze, onbewust en onbedoeld, bijdragen aan de uitsluiting van bepaalde groepen jongeren uit hun werking. Omwille van de vaststelling dat niet alle ouders dezelfde mogelijkheden hadden om bepaalde taken en rollen op te nemen, pleiten wij ervoor dat jongeren, ouders en jeugdwerkers samen op zoek gaan naar wat de rol van ouders kan zijn, gegeven de leefomstandigheden, in plaats van te focussen op wat de rol van ouders

zou moeten zijn. Zoals aangetoond werden ouders uit de arbeidersklasse geconfronteerd met relatief kleine problemen die zij niet altijd zelf konden oplossen. Omdat verschillen in leefomstandigheden resulteerden in verschillen in ouderpraktijken is het belangrijk dat jeugdwerkers open staan voor, en erkenning geven aan, verschillende vormen van ouderbetrokkenheid (Roose et al., 2012). De ene ouder zal misschien wekelijks paraat staan om de jongeren weg te voeren, de andere ouder zal eerder een rol binnenshuis opnemen (bv. kledij wassen en klaarleggen). De ene rol is niet beter dan de andere: verschillende vormen van ouderbetrokkenheid zijn waardevol. Gegeven de bevinding dat de kleine problemen die ervaren werden door ouders relatief gemakkelijk konden worden opgevangen door jeugdwerkers is het belangrijk dat jeugdwerkers reflecteren over welke acties zij kunnen ondernemen om hun manier van werken beter af te stemmen op de opvoedingspraktijken en levensomstandigheden van alle gezinnen. De vrijetijdsbesteding van jongeren zou dus gezien moeten worden als een gedeelde verantwoordelijkheid van ouders, jeugdwerkers en eventueel zelfs andere actoren (bv. familie, burens en vrienden) eerder dan een verdeelde verantwoordelijkheid van ouders (Kesselring, De Winter, Van Yperen & Lecluijze, 2016; Roose et al., 2012).

## 5. Referenties

- Agency for Socio-Cultural Work for Youth and Adults – Division for Youth (2010). *Synthesis of the 3rd Flemish youth policy plan & priorities for the governing period 2010-2014*. Brussels: Agency for Socio-Cultural Work for Youth and Adults – Division for Youth. Retrieved from [http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/jeugd\\_kinderrechtenbeleid\\_doc/jbp3/VJP3\\_syntheseENG.pdf](http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/jeugd_kinderrechtenbeleid_doc/jbp3/VJP3_syntheseENG.pdf)
- Andersen, P. L. & Bakken, A. (2018). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International Review for the Sociology of Sport*, 1, 1-17.
- Anderson, J. C., Funk, J. B., Elliott, R. & Hull Smith, P. H. (2003). Parental support and pressure and children's extracurricular activities: Relationships with amount of involvement and affective experience of participation. *Applied Developmental Psychology*, 24(2), 241-257.
- Anderssen, N. & Wold, B. (1992). Parental and peer influences on leisure time physical-activity in young adolescents. *Research quarterly for exercise and sport*, 63(4), 341-348.
- Bandura, P., Geckova, A.M., Sigmundova, D., Sigmund, E., Van Dijk, J.P. & Reijneveld, S.A. (2017). Do family environment factors play a role in adolescents' involvement in organized activities? *Journal of Adolescence*, 59(1), 59-66.
- Benichou, H., Bekaert, H., Boeckx, M., Cools, S., Eeraerts, G., Plasmans, P., Thuy, J., Van Caudenberg, K., Van der Sypt, P. & Vonck, E. (2011). *Sport en Interculturaliteit. Naar een sociaal sportbeleid in een multiculturele samenleving*. Brussel: Demos/Agentschap Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Retrieved from [https://kics.sport.vlaanderen/doelgroepen/Gedeelde%20%20documenten/Interculturaliteit/110101\\_Expertennota\\_Sport\\_en\\_Interculturaliteit.pdf](https://kics.sport.vlaanderen/doelgroepen/Gedeelde%20%20documenten/Interculturaliteit/110101_Expertennota_Sport_en_Interculturaliteit.pdf)

- Bennett, P. R., Lutz, A. C. & Jayaram, L. (2012). Beyond the schoolyard: The role of parenting logics, financial resources, and social institutions in the social class gap in structured activity participation. *American Sociological Association*, 85(2), 131-157.
- Biesemans, D. (2011). *Jeugdbeleidsplan 2011-2013*. Ham: Gemeentebestuur Ham.
- Biesta, G. (2010). *Good education in an age of measurement. Ethics, politics, democracy*. USA: Paradigm Publishers.
- Biesta, G. (2013). *The beautiful risk of education*. London: Paradigm Publishers.
- Biesta, G. (2015). The duty to resist: Redefining the basics for today's schools. *RoSE—Research on Steiner Education*, 6(1), 1-11.
- Böhnisch L. & Münchmeier, R. (1990). *Pädagogik des Jugendraums. Zur Begründung und Praxis einer sozialräumlichen Jugendpädagogik*. München: Juventa Verlag.
- Bouffard, S. M., Wimer, C., Caronongam, P., Little, P. M. D., Dearing, E. & Simpkins, S. D. (2006). Demographic differences in patterns of youth out-of-school time activity participation. *Journal of Youth Development*. 1(1), 1-17.
- Bouverne-De Bie, M. (2002). Opvoedingsondersteuning: Een vorm van maatschappelijke dienstverlening. In: L. Vanmeulebroecke, H. Van Crombrugge, J. Janssens & H. Colpin (Eds.). *Gezinspedagogiek. Deel II: Opvoedingsondersteuning* (pp. 317-140). Leuven: Garant.
- Bouverne-De Bie, M. (2015). *Sociale agogiek: Een sociaal-pedagogisch perspectief op sociaal werk*. Gent: Academia Press.
- Bouverne-De Bie, M. & Coussée, F. (2001). Participatie: Van compensatie naar dialoog. In: B. Van Bouchaute, I. Van de Walle, D. Verbist (Eds.). *Strax: Jeugdwerk verkent de toekomst* (pp. 123-131). Leuven: België.
- Bradt, L., Van de Walle, T., Van der Eecken, A., Moerkerke, B. & Loeys, T. (2015). De invloed van socio-demografische kenmerken op drop-out van jongeren in georganiseerde sportactiviteiten. *Sociologos*, 36(4), 354-369.
- Caminada, G. (2013). 'We are all Europeans': Your guide for projects with migrant, minority or multicultural youth groups. Retrieved from <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-2844/SALTO%20-%20WE%20ARE%20ALL%20EUROPEANS%20-%20FINAL%20APPROVED%20VERSION.pdf>
- Cantillon, B. & Van Lancker, W. (2013). Three shortcomings of the social investment perspective. *Social Policy and Society*, 12(4), 553-564.
- Chin, T. & Phillips, M. (2004). Social reproduction and child-rearing practices: Social class, children's agency and the summer activity gap. *Sociology of education*, 77(3), 185-2010.
- Côté, J., Strachan, L. & Fraser-Thomas, J. (2008). Participation, personal development and performance through youth sport. In: N. L. Holt (Ed.). *Positive youth development through sport* (pp. 34-46). London: Routledge.



- Council of Europe (2003). *Recommendation Rec (2003)6 of the Committee of Ministers to member states on improving physical education and sport for children and young people in all European countries*. Brussels: Council of Europe.
- Council of the European Union (2013). *Council conclusions on the contribution of sport to the EU economy, and in particular to addressing youth unemployment and social inclusion*. Brussels: Council of the European Union.
- Coussée, F. (2006). *De pedagogiek van het jeugdwerk*. Gent: Academia Press.
- Coussée, F. (2009). Jeugd, jeugdwerk en stedelijkheid: De planningsellende voorbij? *Terzake*, 1, 5-10.
- Coussée, F. & De Schepper, P. (2011). *De toekomst van ons maatschappelijk kwetsbaar jeugdwerkbeleid*. Retrieved from [https://www.uitdemarge.be/sites/default/files/wysiwyg/PDF/de\\_toekomst\\_van\\_ons\\_maatschappelijk\\_kwetsbaar\\_jeugdwerkbeleid\\_-\\_filip\\_coussee\\_en\\_pieter\\_de\\_schepper.pdf](https://www.uitdemarge.be/sites/default/files/wysiwyg/PDF/de_toekomst_van_ons_maatschappelijk_kwetsbaar_jeugdwerkbeleid_-_filip_coussee_en_pieter_de_schepper.pdf)
- Coussée, F. & Jeffs, T. (2011). The bad, the worse and the funny: Toegankelijkheid bekeken vanuit de drie historische functies van het jeugdwerk. In: F. Coussée & C. Mathijssen (Eds.). *Uit de marge van het jeugdbeleid: Werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren* (pp. 51-62). Leuven: Acco.
- Coussée, F. & Jeffs, T. (2012). Informal education in an historical perspective: Between an instrument of social education and a socio-educational practice. In: P. Loncle, M. Cuconato, V. Muniglia & A. Walther (Eds.). *Youth participation in Europe. Beyond discourses, practices and realities* (pp. 57-76). UK: The Policy Press.
- Coussée, F., Roets, G. & Bouverne-De Bie, M. (2009). Empowering the powerful: Challenging hidden processes of marginalization in youth work policy and practice in Belgium. *Critical Social Policy*, 29(3), 421-442.
- De Keukeleire, B. (2011). *Jeugdbeleidsplan Dentergem 2011-2013*. Dentergem: Gemeentebestuur Dentergem.
- Debruyne, P. & Naert, J. (2012). 'Zien, oordelen, handelen'. Kansen voor een kritisch-pedagogisch jeugdwerk in een globale wereld? In: F. Coussée & L. Bradt (Eds.). *Jeugdwerk en sociale uitsluiting. Handvatten voor een emanciperend jeugdbeleid* (pp. 161-172). Leuven: Acco.
- Dunne, A., Ulicna, D., Murphy, I. & Golubeva, M. (2014). *Working with young people: The value of youth work in the European Union*. Brussels: European Commission. Retrieved from [http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/study/youth-work-report\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/study/youth-work-report_en.pdf)
- Education Scotland (2018). *Physical education, physical activity and sport*. Livingston: Education Scotland. Retrieved from <https://education.gov.scot/parentzone/learning-at-home/supporting-health-and-wellbeing/Physical%20education,%20physical%20activity%20and%20sport>

- Elchardus, M. & Herbots, S. (2010). Participatie van Vlaamse jongeren aan het verenigingsleven. In: N. Vettenburg, J. Deklerck & J. Siongers (Eds.). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* (pp. 111-134). Leuven: Acco.
- European Commission (2015). *The contribution of youth work to address the challenges young people are facing, in particular the transition from education to employment. Results of the expert group set up under the European Union Work Plan for Youth for 2014-2015*. Brussels: European Commission.
- European Parliament (2008). *Protecting Europe's children from internet dangers*. Brussels: European Parliament. Retrieved from <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20081013STO39306+0+DOC+XML+V0//EN>
- European Union (2008). *EU physical activity guidelines. Recommended policy actions in support of health-enhancing physical activity*. Brussels: European Union. Retrieved from [http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy\\_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_en.pdf)
- Fawcett, L. M., Garton, A. F. & Dandy, J. (2009). Role of motivation, self-efficacy and parent support in adolescent structured leisure activity participation. *Australian Journal of Psychology*, 61(3), 175-182.
- Fletcher, A. C., Elder, G. H., Jr., & Mekos, D. (2000). Parental influences on adolescent involvement in community activities. *Journal of Research on Adolescence*, 10(1), 29-48.
- Fredricks, J. A., Alfeld-Liro, C. J., Hruda, L. Z., Eccles, J. S., Patrick, H. & Ryan, A. M. (2002). A qualitative exploration of adolescents' commitment to athletics and the arts. *Journal of Adolescent Research*, 17(1), 68-97.
- Gatz, S. (2014). *Beleidsnota Jeugd 2014-2019. Ingediend door Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel*. Brussel: Vlaamse Overheid.
- Garcia, N. (2013). 'You should do it, if it's gonna help you': Understanding working class parental involvement in the college-going process. *The Harvard Undergraduate Research Journal*, 6(2), 22-27.
- Geudens, T., Costanzo, S., Hofmann, P., Amorim, L. & Pavlovova, L. (2013). *T-KIT. International voluntary service*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Gillies, V. (2008). Perspectives on parenting responsibility: Contextualizing values and practices. *Journal of Law and Society*, 35(1), 95-112.
- Government UK (2013). *Advice to parents and carers on gangs*. UK: Government UK. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/advice-to-parents-and-carers-on-gangs>
- Harrington, M. (2015). Practices and meaning of purposive family leisure among working- and middle-class families. *Leisure Studies*, 34(4), 471-486.

- Hasinoff, A. A. (2012). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New media & Society*, 15(4), 449-456.
- Haudenhuyse, R., Theeboom, M. & Coalter, F. (2012). The potential of sports-based social interventions for vulnerable youth: Implications for sport coaches and youth workers. *Journal of Youth Studies*, 15(4), 437-454.
- Haudenhuyse, R., Theeboom, M. & Nols, Z. (2012). Sports-based interventions for socially vulnerable youth: Towards well-defined interventions with easy-to-follow outcomes? *International Review for the Sociology of Sport*, 48(4), 471-484.
- Haycock, D. & Smith, A. (2014). A family affair? Exploring the influence of childhood sport socialisation on young adults' leisure-sport careers in North-West England. *Leisure Studies*, 33(3), 285-304.
- Hoogendoorn, M. P. & De Hollander, E. L. (2016). *Belemmeringen en drijfveren voor sport en bewegen bij ondervertegenwoordigde groepen*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Kelly, P., Matthews, A. & Foster, C. (2012). *Young and physically active: A blueprint for making physical activity appealing to youth*. Denmark: World Health Organisation Regional Office for Europe.
- Kesselring, M., De Winter, M., Horjus, B. & Van Yperen, T. (2013). Allemaal opvoeders in de pedagogische civil society. Naar een theoretisch raamwerk van een ander paradigma voor opgroeien en opvoeden. *Pedagogiek*, 33(1), 5-20.
- Kesselring, M., De Winter, M., Van Yperen, T. & Lecluijze, S. (2016). Parents' and nonparental adults' perspectives on shared responsibilities in childrearing. *Issues in Social Science*, 4(1), 70-97.
- Kleiber, D. A. (1999). *Leisure experience and human development*. New York: Basic Books.
- Knight, C. J. (2017). Family influences on talent development in sport. In: J. Baker, S. Cobley, J. Schorer & N. Wattie (Eds.). *Routledge handbook of talent identification and development in sport* (pp. 181-191). London: Routledge.
- Kohlbacher, F. (2006). The use of qualitative content analysis in case study research. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 7(1), 1-30.
- Kroneman, M. & De Winter, M. (1999). Jongeren over 'het gat in de opvoeding'. In: S. Grotenhuis & J. Van der Zwaard (Eds.). *Met de beste bedoelingen. Professionele interventies in het gezin* (pp. 141-147). Maarssen: Elsevier/De Tijdstroom.
- Lamont, M. & Small, M. L. (2008). How culture matters: Enriching our understanding of poverty. In: D. Harris & A. C. Lin (Eds.). *The colors of poverty: Why racial and ethnic disparities persist* (pp. 76-102). New York: Russell Sage Foundation.
- Lareau, A. (2002). Invisible inequality: Social class and childrearing in black families and white families. *American Sociological Review*, 67(5), 747-776.

- Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods: Class, race and family life*. London: University of California Press.
- Lauver, S. & Little, P. M. D. (2005). Recruitment and retention strategies for out-of-school-time programs. *New Directions for Youth Development*, 105, 71-89.
- Livingstone, S. (2002). *Young people and new media: Childhood and the changing media environment*. London: Sage Publications.
- Lizardo, O. & Strand, M. (2010). Skills, toolkits, contexts and institutions: Clarifying the relationship between different approaches to cognition in cultural sociology. *Poetics*, 38, 204-227.
- Mannell, R. C. & Kleiber, D. A. (1997). *A social psychology of leisure*. State College, PA: Venture Publishing, Inc.
- Münchmeier, R. (1991). Pedagogiek van de jeugdruimten. Basisprincipes voor een sociaal-ruimtelijk georiënteerd jeugdwerk. In: R. Stevaert, R. Münchmeier, D. Wildemeersch, H. Van Ewijk, J. Goossens, F. J. Van der Linden, W. Leirman & M. Bouverne-De Bie (Eds.). *Focus op de leefwereld van jongeren. Nieuwe ontwikkelingen en kwaliteit in jeugdwerk* (pp. 3-14). Hasselt: Provincie Limburg, culturele aangelegenheden.
- Muyters, P. (2014). *Beleidsnota Sport 2014-2019. Ingediend door Philippe Muyters, Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport*. Brussel: Vlaamse Overheid.
- ODiCe (2010). *Etnisch-culturele diversiteit in het jeugdwerk. Enkele goede praktijkvoorbeelden*. Gent: ODiCe. Retrieved from [http://www.vvsg.be/sociaal\\_beleid\\_en\\_werk/Etnisch-culturele\\_diversiteit/Toegankelijkheid/Documents/Aanbevelingen%20en%20goede%20praktijken/ODICE.Etnisch-culturele\\_diversiteit\\_in\\_het\\_jeugdwerk.pdf](http://www.vvsg.be/sociaal_beleid_en_werk/Etnisch-culturele_diversiteit/Toegankelijkheid/Documents/Aanbevelingen%20en%20goede%20praktijken/ODICE.Etnisch-culturele_diversiteit_in_het_jeugdwerk.pdf)
- Operationele werk groep Sport en Interculturaliteit (2014). *Sportparticipatie van meisjes en vrouwen met een migratie-achtergrond: Speerpunten*. Retrieved from [https://demos.be/sites/default/files/speerpunten\\_meisjes\\_en\\_vrouwen.pdf](https://demos.be/sites/default/files/speerpunten_meisjes_en_vrouwen.pdf)
- Osgood, D. W., Anderson, A. L. & Shaffer, J. N. (2005). Unstructured leisure in the after-school hours. In: J. L. Mahoney, W. L. Reed & J. S. Eccles (Eds.). *Organized activities as contexts of development. Extracurricular activities, after-school and community programs* (pp. 45-64). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Prochaska, J. J., Rodgers, M. W. & Sallis, J. F. (2002). Association of parent and peer support with adolescent physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 73(2), 206-210.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2001). *Aansprekend opvoeden. Balanceren tussen steun en toezicht*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Roose, R., Coussée, F. & Bradt, L. (2010). Going beyond the bounds of possibility: Questioning the delimitation of the social in social work. *Social Work & Society*, 8(1), 1-5.

- Roose, R., Roets, G., Van Houte, S., Vandenhole, W. & Reynaert, D. (2012). From parental engagement to the engagement of social work services: Discussing reductionist and democratic forms of parenting. *Child & Family Social Work*, 18(4), 449-457.
- Shannon, C. S. (2006). Parents' messages about the role of extracurricular and unstructured leisure activities: Adolescents' perceptions. *Journal of Leisure Research*, 38(3), 398-420.
- Shaw, S. M. (2008). Family leisure and changing ideologies of parenthood. *Sociology Compass*, 2(2), 688-703.
- Shaw, S. M. (2010). Diversity and ideology: Changes in Canadian family life and implications for leisure. *World Leisure*, 1, 4-13.
- Shaw, S. M. & Dawson, D. (2001). Purposive leisure: Examining parental discourses on family activities. *Leisure Sciences*, 23(4), 217-231.
- Siongers, J. & Smits, W. (2014). In het culturele spoor van...? Genderspecifieke intergenerationele overdracht van sociale en culturele participatie. In: B. Spruyt & J. Siongers (Eds.). *Gender(en)* (pp. 37-55). Leuven: Acco.
- Spatscheck, C. (2009). The German perspective: Youth work, integration and policy. In: G. Verschelden, F. Coussée, T. Van de Walle & H. Williamson (Eds.). *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today* (pp. 95-106). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Swidler, A. (1986). Culture in action: Symbols and strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273-286.
- Tiffany, G. (2008). *Lessons from detached youth work: Democratic education. The Nuffield review of 14-19 education and training. Issues paper 11.* Available at <http://www.nuffieldfoundation.org/sites/default/files/files/11%20Lessons%20from%20Detached%20Youth%20Work%20Democratic%20Education2.pdf>. (Accessed 6 Mai 2018).
- Trussel, D. E. & Shaw, S. M. (2012). Organized youth sport and parenting in public and private spaces. *Leisure Sciences*, 34, 377-394.
- Vaisey, S. (2010). What people want: Rethinking poverty, culture and educational attainment. *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, 629(1), 75-101.
- Van de Walle, T., Cardoen, D. & Bradt, L. (2013). Het vereningsleven van Gentse en Antwerpse scholieren. In: N. Vettenburg, M. Elchardus, J. Put & S. Pleysier (Eds.). *Jong in Antwerpen en Gent. Bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent* (pp. 147-180). Leuven/Den Haag: Acco.
- Van de Walle, T., Coussée, F. & Bouverne-De Bie, M. (2011). Social exclusion and youth work. From the surface to the depths of an educational practice. *Journal of Youth Studies*, 14(2), 219-231.
- Van der Eecken, A., Derluyn, I. & Bradt, L. (2015). Ouderlijke opvattingen over de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren). In: J. Lievens, J. Siongers & H. Waeye (Eds.). *Participatie in Vlaanderen 2: Eerste analyses van de participatiesurvey 2014* (pp. 407-423). Leuven: Acco.

- Van der Eecken, A., Kemper, R., Derluyn, I. & Bradt, L. (2015). De vrijetijdsbesteding van jongeren met en zonder migratieachtergrond en de rol van de woonomgeving. In: D. Cops, S. Pleysier, J. Put & A. De Boeck (Eds.). *Divers jong: Over diversiteit bij en tussen jongeren in Vlaanderen* (pp. 268-286). Leuven: Acco.
- Vandenbroeck, M. (1999). *De blik van de yeti*. Utrecht: uitgeverij SWP.
- Vandenbroeck, M. (2009). Let us disagree. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(2), 165-170.
- Vandenbroeck, M., Coussée, F. & Bradt, L. (2010). The social and political construction of early childhood education. *British Journal of Educational Studies*, 58(2), 139-153.
- Vandenbroeck, M., Coussée, F., Bradt, L. & Roose, R. (2011). Diversity in early childhood education: A matter of social pedagogical embarrassment. In: C. Cameron & P. Moss (Eds.). *Social pedagogy and working with children. Engaging with children in care* (pp. 53-68). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Vanhoutte, B. (2007). Doe je mee? Jongeren en participatie aan het verenigingsleven. In: N. Vettenburg, M. Elchardus & L. Walgrave (Eds.). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1* (pp. 175-190). Leuven: LannooCampus.
- Verschelden, G., Coussée, F., Van de Walle, T. & Williamson, H. (2009). The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy. In: G. Verschelden, F. Coussée, T. Van de Walle & H. Williamson (Eds.). *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today* (pp. 151-166). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Vincent, C. & Ball, S. (2007). 'Making up' the middle-class child: Families, activities and class dispositions. *Sociology*, 41(6), 1061-1077.
- Williamson, H. (2009). Integrated or targeted youth support services: An essay on 'prevention'. In: M. Blyth & E. Solomon (Eds.). *Prevention and youth crime. Is early intervention working?* (pp. 9-19). Bristol: The Policy Press.
- Wright, J., Brown, R., Muir, P., Rossi, T. & Zilm, T. (1999). Parents' perception of their children's participation in physical activity. *The ACHPER Healthy Lifestyles Journal*, 46(1), 11-17.
- Wu, H. J. & Van Egeren, L. A. (2010). Voluntary participation and parents' reasons for enrollment in after-school programs: Contributions of race/ethnicity, program quality and program policies. *Journal of Leisure Research*, 42(4), 591-620.
- Zeijl, E. (2001). *Young adolescents' leisure. A cross-cultural and cross-sectional study of Dutch and German 10-15 year olds*. Opladen: Leske/Budrich.
- Zeijl, E., Te Poel, Y., Du Bois-Reymond, M., Ravesloot, J. & Meulman, J. J. (2000). The role of parents and peers in the leisure activities of young adolescents. *Journal of Leisure Research*, 32(3), 281-302.